

Jurnal Terjemahan

Alam & Tamadun Melayu

Malay World & Civilisation Journal of Translation

Jilid 1
Volume 1

Bilangan 2
Number 2

ISSN 2180-043X

Jun 2010
June

Makalah/Articles

Dewesternisasi Ilmu

SYED MUHAMMAD NAQUIB AL-ATTAS

Impak Pengajaran Sains dan Matematik dalam Bahasa Inggeris ke atas
Pelajar Sekolah Rendah Jenis Kebangsaan Cina

CHEONG YUEN KEONG

Pembinaan Jati Diri Kesusasteraan *Mahua*: Gagasan dan Perbahasan

CHONG FAH HING

Pelesapan dan Asimilasi Vokal dalam Seediq

PAUL LI JEN KUEI

Karya Tentang Relativiti Khas

ALBERT EINSTEIN

Naskhah-Naskhah (Karya Sastera) Jawa-Kuno

R.M. NG. POERBATJARAKA

Karya Sastera Melayu Moden yang Berilhamkan Karya Sastera Melayu Lama

MONIQUE ZAINI-LAJOUBERT

Sinonim

S. PADMOSOEKOTJO

Jalan Keselamatan

RADEN SOENARTO

Bahasa dan Hegemoni dalam Sains Sosial

JOÃO DE PINA CABRAL

Lingua Universalis: Dahulu dan Kini

EUGENY MAEVSKY & VICTOR POGADAEV

Peranan Budaya dalam Mempromosikan Keharmonian di Asia Tenggara

MOHAMAD ZAIN MUSA & NIK HASSAN SHUHAIMI NIK ABDUL RAHMAN

Institut Alam & Tamadun Melayu
Institute of the Malay World and Civilisation

SIDANG EDITOR/EDITORIAL BOARD

Editor Pengurus/Managing Editor

ABDUL LATIF SAMIAN

Ketua Editor/Editor-in-Chief

DING CHOO MING

Editor/Editors

CHE HUSNA AZHARI • CHONG SHIN

KHALIF MUAMMAR ABD HARRIS • MOHAMAD ZAIN MUSA

MOHD SYUKRI YEOH ABDULLAH • WAN MOHD NOR WAN DAUD

Sidang Penasihat Antarabangsa/International Advisory Board

BUKHARI LUBIS (Universiti Perguruan Sultan Idris, Malaysia)

HOLGER WARNK (J. W. Goethe Universiteit, Germany)

LAURENT METZGER (Universite de La Rochelle, Perancis)

OBAIDELLAH MOHAMAD (Universiti Malaya, Malaysia)

LIES SURYADI (Universiteit Leiden, the Netherlands)

Jurnal Terjemahan Alam & Tamadun Melayu diterbitkan dua kali setahun. Kami cuma menerbitkan terjemahan makalah, bab buku dan kertas seminar di pelbagai bidang ilmu yang sudah diterbitkan, termasuk sains dan teknologi, bahasa dan linguistik, sejarah dan falsafah, daripada bahasa bukan-Melayu (termasuk Bugis, Cina, Belanda, Inggeris, Java, Jerman, Perancis dan Rusia)

Pendapat dalam makalah yang disiarkan itu tidak semestinya mewakili pendapat Editor jurnal ini atau pengurusan pihak ATMA.

Imej digital kesemua makalah yang sudah diterbitkan boleh didapati di bawah *Penerbitan* di laman web ATMA di <http://www.atma.ukm.my>

Memandangkan kami cuma menerima sumbangan yang belum diterbitkan, sila nyatakan ia belum diserahkan untuk pertimbangan penerbitan di tempat lain semasa anda menghantarnya kepada kami. Kami tidak akan menilai, dan menyunting sumbangan anda jika tidak disertai kenyataan itu.

Malay World & Civilisation Journal of Translation is biannual. We publish only translations in Malay (bahasa Malaysia) of published articles, book chapters and seminar papers on all fields, including science and technology, language and linguistics, history and philosophy, from non-Malay languages (for example Bugis, Chinese, Dutch, English, French, Javanese, German and Russian among many others).

Views expressed in the articles do not necessarily represent those of the Editors of the journal or ATMA's management.

Digital images of all the articles published can be viewed in *Publications* at ATMA's web site at <http://www.atma.ukm.my>

As we only accept unpublished contribution, please state that it has not been submitted elsewhere for consideration to be published, when submitting your contribution. We will not start reviewing/editing submissions that do not come accompanied by this statement.

Jurnal Terjemahan Alam & Tamadun Melayu

Malay World & Civilisation Journal of Translation

Jilid 1
Volume 1

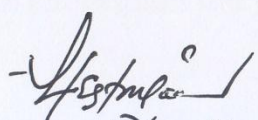
Bilangan 2
Number 2

ISSN 2180-043X

Jun 2010
June

Makalah/Articles

- Dewesternisasi Ilmu
SYED MUHAMMAD NAQUIB AL-ATTAS 3 - 20
- Impak Pengajaran Sains dan Matematik dalam Bahasa Inggeris ke atas Pelajar Sekolah Rendah Jenis Kebangsaan Cina
CHEONG YUEN KEONG 21 - 38
- Pembinaan Jati Diri Kesusasteraan *Mahua*: Gagasan dan Perbahasan
CHONG FAH HING 39 - 59
- Pelesapan dan Asimilasi Vokal dalam Seediq
PAUL LI JEN KUEI 61 - 69
- Karya Tentang Relativiti Khas
ALBERT EINSTEIN 71 - 102
- Naskhah-Naskhah (Karya Sastra) Jawa-Kuno
R.M. NG. POERBATJARAKA 103 - 111
- Karya Sastra Melayu Moden Yang Berilhamkan Karya Sastra Melayu Lama
MONIQUE ZAINI-LAJOUBERT 113 - 143
- Sinonim
S. PADMOSOEKOTJO 145 - 155
- Jalan Keselamatan
RADEN SOENARTO 157 - 167
- Bahasa dan Hegemoni dalam Sains Sosial
JOÃO DE PINA CABRAL 169 - 174
- Lingua Universalis: Dahulu dan Kini
EUGENY MAEVSKY & VICTOR POGADAEV 175 - 182
- Peranan Budaya dalam Mempromosikan Keharmonian di Asia Tenggara
MOHAMAD ZAIN MUSA & NIK HASSAN SHUHAIMI NIK ABDUL RAHMAN 183 - 189

Heshi Muhyani

Sinonim

S. PADMOSOEKOTJO

Sinonim bererti nama yang jumlahnya sampai sepuluh milik seseorang, atau seorang mempunyai sepuluh nama. Misalnya dalam cerita wayang, kesatria dari Madukara bernama (1) Janaka, (2) Arjuna, (3) Dananjaya, (4) Parta, (5) Pamadhe, (6) Bambang Kendhiwratnala, (7) Margana, (8) Endraputra, (9) Kombang Ali-Ali dan (10) Prabu Karithi. Nama kesatria itu sudah lengkap dengan bilangan sepuluh, walaupun masih mempunyai nama lainnya.

Dalam kesusasteraan, perkataan sinonim ini bukan untuk kata nama sahaja, tetapi juga untuk kata-kata lainnya. Kadang kala sinonim daripada satu kata dapat sampai sepuluh macam. Bahkan, ada yang lebih dari sepuluh macam sinonim kata. Sinonim kata itu mempunyai erti yang sama atau hampir mirip ertinya. Perhatikan contoh-contoh di bawah ini.

- a. Kata-kata (1) *kawentar*, (2) *kalok*, (3) *kaloka*, (4) *kasusra*, (5) *kasub*, (6) *kondhang*, (7) *kongas*, (8) *komuk*, (9) *kombul*, (10) *kaonang-onang*, (11) *kajuwara*, (12) *kajanapriya*. Semua kata itu bererti ketahuan, terkenal, termasyhur, tersohor. Sinonim kata-kata tersebut berjumlah dua-belas, lebih dari sepuluh macam tetapi juga disebut sinonim.
- b. Kata-kata (1) *murda*, (2) *mustaka*, (3) *ulu*, (4) *utamangga*, (5) *kepala*, (6) *raksi*, (7) *sirah*. Semua kata-kata itu bererti kepala. Walaupun tidak berjumlah sampai sepuluh, tetapi juga disebut sinonim.
- c. Kata-kata (1) *cekel*, (2) *cantrik*, (3) *manguyu*, (4) *jejanggan*, (5) *puthut*, (6) *endhang*, (7) *wasi*, (8) *uluguntung*. Semua kata kata itu bererti murid pendeta. Walaupun erti kata-kata itu tidaklah sama (kerana ada kelas-kelasnya), tetapi kerana ada dalam satu kumpulan, maka juga disebut sinonim.

Untuk mempelajari kesusasteraan Jawa diperlukan pengetahuan dan wawasan luas tentang sinonim. Hal itu perlu diketahui agar akan menjadi mudah apabila diminta membuat karangan yang diekspresikan dengan puisi dengan menyesuaikan kata dengan hukum bunyi di akhir baris. Untuk mengetahui dan memahami isi karya sastera yang memuatkan sinonim diperlukan pembacaan yang berulang-ulang. Hal itu perlu dilakukan untuk mengetahui bagaimana untuk memahami erti kata daripada sinonim yang ada dalam sesuatu karya sastera itu. Misalnya, puisi tradisional Jawa *Kinanthi* di bawah ini yang memuatkan kata-kata sinonim.

1. *pandhita maharsi wiku*
dwija wipra ajar muni

yogiswara dwijawara
suyati resi mahayekti
*dewa **apsara dewata***
jawata sura hyang luwih

Puisi di atas mempunyai dua macam kata sinonim, iaitu kata *pandhita* dan *dewa*. Kata *pandhita* 'pertapa' mempunyai sinonim kata berjumlah sebelas kata. Kata *dewa* 'dewa' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata.

2. *widadari **surawadu***
apsari dewi bathari
*lanang **jaler jalu priya***
*wadon **dyah wanita rini***
kusuma retna juwita
wanudya dayinta gini

Puisi di atas mempunyai tiga macam kata sinonim, iaitu kata *widadari*, *lanang* dan *wadon*. Kata *widadari* 'bidadari' mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *lanang* 'laki-laki' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *wadon* 'perempuan' mempunyai sinonim kata berjumlah sembilan kata.

3. *uwong **jana janma manus***
*anak **suta sunu siwi***
tanaya weka atmaja
*ibu **biyung biyang wibi***
rena umi myang puyengan
*bapa **yayah rama sdarmi***

Dalam puisi di atas ada empat macam kata sinonim, iaitu kata *uwong*, *anak*, *ibu* dan *bapa*. Kata *uwong* 'orang' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *anak* 'anak' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *ibu* 'ibu' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *bapa* 'bapak' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

4. *ratu **aji katong dhatu***
nata narendra narpati
sri pamasa nareswara
bumipala bumipati
narpa raja naradipa
buminata sri bupati

Puisi di atas mempunyai satu macam kata sinonim, iaitu kata *ratu*. Kata *ratu* 'raja' mempunyai sinonim kata berjumlah lima belas kata.

5. *prameswari* **narpawadu**
narpapadni natadewi
sori lan narpadajinta
dene patih nindya-mantri
mantrimuka mantriwredha
wrangkapraja mantringarsi

Puisi di atas mempunyai dua macam kata sinonim, yaitu kata *prameswari* dan *patih*. Kata *prameswari* ‘permaisuri’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *patih* ‘patih’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata.

6. *mungsuh* **parangmuka satru**
senapati pramugari
senapatya narawara
hulubalang bretyapati
bala wadya wrahatbala
tantra balakoswa sakti

Puisi di atas mempunyai tiga macam kata sinonim, yaitu kata *mungsuh*, *senapati*, dan *bala*. Kata *mungsuh* ‘musuh’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *senapati* ‘hulubalang’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *bala* ‘tentara’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata.

7. *buta* **ditya yaksa diyu**
klana asura dnawa wil
jaran swa aswa turangga
kuda lan titihan wajik
gajah dirada dipangga
asti liman dipa esthi

Puisi di atas mempunyai tiga macam kata sinonim, yaitu kata *buta*, *jaran*, dan *gajah*. Kata *buta* ‘raksasa’ mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *jaran* ‘kuda’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *gajah* ‘gajah’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata.

8. *mati* **layon lalis lampus**
lena pralaya ngemasi
padhem antaka palastra
mangan nadhah boga bukti
lunga merad mentar mendra
linggar wisata les anis

Puisi di atas mempunyai tiga macam kata sinonim, yaitu kata *mati*, *mangan*, dan *lunga*. Kata *mati* ‘mati’ mempunyai sinonim kata berjumlah sembilan kata.

Kata *mangan* ‘makan’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *lunga* ‘pergi’ mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata.

9. *perang rana yuda pupuh*
laga bandayuda jurit
kewuhan kaweken kewran
kanca rowang rewang kanthi
nepsu bendu krodha duka
muntap bramantya amuring

Puisi di atas mempunyai empat macam kata sinonim, iaitu kata *perang*, *kewuhan*, *kanca*, dan *nepsu*. Kata *perang* ‘berperang’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *kewuhan* ‘repot’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *kanca* ‘kawan’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *nepsu* ‘marah’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata.

10. *keris katga criga suduk*
patrem kagem para putri
pedhang sabet lan candrasa
gada bindi dhendha lori
panah astra sara bana
warastra nraca jemparing

Puisi di atas mempunyai empat macam kata sinonim, iaitu kata *keris*, *pedhang*, *gada*, dan *panah*. Kata *keris* ‘keris’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *pedhang* ‘pedang’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *gada* ‘gada, penggada’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *panah* ‘anak panah’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata.

11. *gendhewa langkap lan busur*
laras panglepas jemparing
gaman bedhama sanjata
kareta rata pedhati
ratangga jana wimana
siyaga samekta mranti

Puisi di atas mempunyai empat macam kata sinonim, iaitu kata *gendhewa*, *gaman*, *kareta* dan *siyaga*. Kata *gendhewa* ‘busur (panah)’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *gaman* ‘senjata’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *kareta* ‘kereta’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *siyaga* ‘siap’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

12. *kadhaton kraton kadhatun*
dhatulaya pura puri
omah panti syasa wisma
seba marak ngadhep nangkil
sitiluhur sitibentar
iku ateges sitinggil

Puisi di atas mengandung empat macam kata sinonim, yaitu kata *kadhaton*, *omah*, *seba*, dan *sitiluhur*. Kata *kadhaton* ‘istana’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *omah* ‘rumah’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *seba* ‘menghadap raja’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *sitiluhur* ‘bangsal, aula’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

13. *gunung ardi wukir meru*
ancala parwata giri
prabata arga aldaka
alas jenggala wanadri
kali bangawan narmada
udan warsa jawah

Puisi di atas memuat empat macam kata sinonim, yaitu kata *gunung*, *alas*, *kali* dan *udan*. Kata *gunung* ‘gunung’ mempunyai sinonim kata berjumlah sembilan kata. Kata *alas* ‘hutan’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *kali* ‘sungai’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *udan* ‘hujan’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

14. *sagara samodra laut*
tasik jladri jalanidhi
iwak matswa ulam mina
kaga kukila twin paksi
ula sarpa ya taksaka
cacing lusi miwah wrejit

Puisi di atas memuat lima macam kata sinonim, yaitu kata *sagara*, *iwak*, *kaga*, *ula* dan *cacing*. Kata *sagara* ‘laut’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *iwak* ‘ikan’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *kaga* ‘burung’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *ula* ‘ular’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *cacing* ‘cacing’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

15. *banyu warih tirta sindu*
her arjuna we jahnawi

jala tuban ya udaka
bledeg gelap erawati
gludhug guntur grah gurnita
geter pater nggegirisi

Puisi di atas memuat tiga macam kata sinonim, iaitu kata *banyu*, *bledheg* dan *gludhug*. Kata *banyu* 'air' mempunyai sinonim kata berjumlah sepuluh kata. Kata *bledheg* 'halilintar' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *gludhug* 'guntur' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata.

16. *kebo mundhing misa ndanu*
kaya pindha pendah kadi
lir mimba lan yayah kadya
galak rota krura ugi
wirodra lodra wiroda
sakeh sagung sanggya salwir

Puisi tersebut di atas memuat empat macam kata Sinonim, iaitu kata *kebo*, *kaya*, *galak* dan *sakeh*. Kata *kebo* 'kerbau' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *kaya* 'seperti' mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *galak* 'ganas' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *sakeh* 'semua' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

17. *becik tama adi luhung*
yogya endah edi peni
jeneng parab sambat asma
bisikan tengran wewangi
bangke kunarpa kuwanda
bojo kalulut kucumbu

Puisi di atas memuat empat macam kata sinonim, iaitu kata *becik*, *jeneng*, *bangke* dan *bojo*. Kata *becik* 'baik' mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *jeneng* 'nama' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *bangke* 'bangkai' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *bojo* 'suami (isteri)' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

18. *anjing sona srenggalasu*
kethek wre wanara kapi
juris rewanda palwaga
macan mong sardula kenging
kombang bremara sadpada
lara roga gerah agring

Puisi di atas memuat lima macam kata sinonim, yaitu kata *anjing*, *kethek*, *macan*, *kombang* dan *lara*. Kata *anjing* ‘anjing’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *kethek* ‘kera’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *macan* ‘harimau’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *kombang* ‘kumbang’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *lara* ‘sakit’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

19. *mlaku lumaksana laju*
laksita mlampah lumaris
туру sare guling nendra
wruh wrin upiksa udani
myat anon uninga wikan
arep arsa ayun apti

Puisi di atas memuat empat macam kata sinonim, yaitu kata *mlaku*, *туру*, *wruh* dan *arep*. Kata *mlaku* ‘berjalan’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *туру* ‘tidur’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *wruh* ‘melihat’ mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *arep* ‘akan’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

20. *omong micara muwus*
mojar nabda wacana ngling
katon kawuryan kawangwang
kasatmata keksi kengis
karep praja abipraya
sumedya parasdya kapti

Puisi di atas memuat empat macam kata sinonim, yaitu kata *omong*, *katon*, *karep* dan *sumedya*. Kata *omong* ‘berbicara’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *katon* ‘terlihat’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *karep* ‘kehendak’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *sumedya* ‘bermaksud’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

21. *ati driya pana kalbu*
nala tyas wardaya galih
kendel sudira nirbaya
tatag tanggon sura wani
kalah kasor kawon kandhah
kandhah kalindhah ketitih

Puisi tersebut di atas memuat tiga macam kata sinonim, yaitu kata *ati*, *kendel* dan *kalah*. Kata *ati* ‘hati’ mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *kendel* ‘berani’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *kalah* ‘kalah’ mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata.

22. *kesengsem lengleng wulangun*
mangunkung kasmaran brangti
krungrunan brangta kandhuan
seneng trustha sakengkapti
harsaya harsana girang
serik eru rengu runtik

Puisi di atas mengandungi tiga macam kata sinonim, iaitu kata *kesengsem*, *seneng* dan *serik*. Kata *kesengsem* ‘birahi’ mempunyai sinonim kata berjumlah delapan kata. Kata *seneng* ‘senang’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *serik* ‘sakit hati’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

23. *rusak rurah punah swuh rug*
brastha remak rabasa nir
sedhieh turida duhkita
margiyuh rimang rudatin
tikbra rudita sungkawa
wigena katresan kingkin

Puisi di atas memuat dua macam kata sinonim, iaitu kata *rusak* dan *sedhieh*. Kata *rusak* ‘rusak’ mempunyai sinonim kata berjumlah delapan kata. Kata *sedhieh* ‘sedih’ mempunyai sinonim kata berjumlah sebelas kata.

24. *sumaput kantaka kantu*
kapidhara datan eling
slamet raharja yuwana
rahayu swasta basuki
kwatir sumelang sandeya
wancakdriya walangati

Puisi di atas memuat tiga macam kata sinonim, iaitu kata *sumaput*, *slamet* dan *kwatir*. Kata *sumaput* ‘pingsan’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *slamet* ‘selamat’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *kwatir* ‘khawatir’ mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata.

25. *misuwur kaloka kasub*
kondhang kasusra kawarti
kontap kalok kajuwara
kaonang-onang linuwih
kawentar kajanapriya
wedi wingwrin ulap giris

Puisi yang tersebut di atas mengandung dua macam kata sinonim, yaitu kata *misuwur* dan *wedi*. Kata *misuwur* ‘terkenal’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua belas kata. Kata *wedi* ‘takut’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

26. *pinter guna wignya putus*
nimpuna widigda wasis
lebda limpad tur widura
bodho blilu mudha pingging
kumprung punggung jugul dama
dhewe priyanga pribadi

Puisi yang tersebut di atas memuat tiga macam kata sinonim, yaitu kata *pinter*, *bodho*, dan *dhewe*. Kata *pinter* ‘pandai’ mempunyai sinonim kata berjumlah sembilan kata. Kata *bodho* ‘bodoh’ mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata. Kata *dhewe* ‘sendiri’ mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

27. *sirah utamangga ulu*
kumba murda mustaka twin
gawe kardi karti karya
sotya retna nila manik
cikben darapon supadya
supaya murih supadi

Puisi yang tersebut di atas memuat empat macam kata sinonim, yaitu kata *sirah*, *gawe*, *sotya*, dan *cikben*. Kata *sirah* ‘kepala’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *gawe* ‘membuat’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *sotya* ‘permata’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *cikben* ‘supaya’ mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata.

28. *awak raga angga tubuh*
mata soca netra eksi
gulu tenggak jangga lungayan
rambut rema keswa weni
sikil paduka sampeyan
tatu labet brana kanin

Puisi yang tersebut di atas memuat enam macam kata sinonim, yaitu kata *awak*, *mata*, *gulu*, *rambut*, *sikil* dan *tatu*. Kata *awak* ‘badan’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *mata* ‘mata’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *gulu* ‘leher’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *rambut* ‘rambut’ mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *sikil* ‘kaki’

mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *tatu* 'luka' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

29. *bumi bantala puniku*
pratata kisma pratiwi
mandhala buwana jagad
basundara basundari
langit akasa gagana
antariksa wyat wiyati

Puisi yang tersebut di atas memuat dua macam kata sinonim, iaitu kata *bumi* dan *langit*. Kata *bumi* 'bumi' mempunyai sinonim kata berjumlah sembilan kata. Kata *langit* 'langit' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata.

30. *rembulan candra sitengsu*
basanta lek badra sasi
sitairesmi sasadara
srengenge raditya rawi
radite baskara arka
diwangkara bagaspati

Puisi yang tersebut di atas memuat dua macam kata sinonim, iaitu kata *rembulan* dan *srengenge*. Kata *rembulan* 'bulan' mempunyai sinonim kata berjumlah delapan kata. Kata *srengenge* 'matahari' mempunyai sinonim kata berjumlah tujuh kata.

31. *lintang wintang sasa kasbut*
kartika sudama tuwin
sorot kirana ujwala
sunu senen anyunari
padhang pranawa pramana
ireng kresna kenging langking

Puisi tersebut di atas memuat empat macam kata sinonim, iaitu kata *lintang*, *sorot*, *padhang* dan *ireng*. Kata *lintang* 'bintang' mempunyai sinonim kata berjumlah empat kata. Kata *sorot* 'sinar' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *padhang* 'terang' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *ireng* 'hitam' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata.

32. *putih seta dwala pingul*
ijo royo-royo wilis
kuning jenar kapuranta
abang rekta dadu abrit

*merah jingga ambaranang
obong wlagar tunu basmi*

Puisi tersebut di atas memuat lima macam kata sinonim, yaitu kata *putih*, *ijo*, *kuning*, *abang* dan *obong*. Kata *putih* 'putih' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata. Kata *ijo* 'hijau' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *kuning* 'kuning' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *abang* 'merah' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *obong* 'bakar' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

33. *geni api brama apyu
dahana pawaka agni
angin braja samirana
sindhung riwut maruta twin
bayu barat aliwawar
dalam enu dlanggung gili*

Puisi tersebut di atas memuat tiga macam kata sinonim, yaitu kata *geni*, *angin* dan *dalam*. Kata *geni* 'api' mempunyai sinonim kata berjumlah enam kata. Kata *angin* 'angin' mempunyai sinonim kata berjumlah delapan kata. Kata *dalam* 'lebu' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata

34. *wekasan temah panutup
puwara wasana iti
rampung palestha palastha
tansah anggung manggung titir
datan-anggop sanityasa
wangi arum amrik minging (Ki Padmasoekotjo)*

Puisi di atas memuat empat macam kata sinonim, yaitu kata *wekasan*, *rampung*, *tansah* dan *wangi*. Kata *wekasan* 'akhir' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *rampung* 'selesai' mempunyai sinonim kata berjumlah dua kata. Kata *tansah* 'senantiasa' mempunyai sinonim kata berjumlah lima kata. Kata *wangi* 'harum' mempunyai sinonim kata berjumlah tiga kata.

(Sumber asal buku yang berjudul Ngénggréngan Kasusasteran Djawa, (jilid 1), karya S. Padmasoekotjo Yogyakarta: Hien Hoo Sing, 19**: 88-92).

Penterjemah: Hesti Mulyani
Perum Griya Pesona Sidoarum Blok B-3,
Tangkilan, Godean, Sleman,
55564 Yogyakarta.

Emel: purwoko_joko@yahoo.com

Diterbitkan di Malaysia oleh/*Published in Malaysia by*
INSTITUT ALAM & TAMADUN MELAYU
UNIVERSITI KEBANGSAAN MALAYSIA
43600 UKM Bangi, Selangor Darul Ehsan, MALAYSIA
<http://www.atma.my>

Dicetak di Malaysia oleh/*Printed in Malaysia by*
PENERBIT UKM
UNIVERSITI KEBANGSAAN MALAYSIA
43600 UKM Bangi, Selangor D.E., MALAYSIA

ISSN 2180-043X

9 772180 043009